

De woonbeleving op het Zaaneiland

- Datum:* vrijdag 9 september 2011, 20:00u
- Plaats:* tent groenstrook Zaaneiland, tussen Halligen en Falster te Zaandam
- Discussieleider:* **Jacqueline van de Sande**, directeur Beaumont Communicatie Amsterdam
- Inleider:* **Hans Staller**, strategisch beleidsregisseur bij gemeente Zaanstad, voormalig hoofd stadsontwikkeling Zaanoevoerproject
- Gast spreker:* **Rudy Uytenhaak**, architect pierwoningen en appartementengebouw
Peter de Ruyter, landschapsarchitect bij Bureau Hosper verantwoordelijk voor het stedenbouwkundig plan van Zaaneiland, tegenwoordig eigen bureau Peter de Ruyter
- Tijdens het debat waren aanwezig: toenmalige ontwerpers **Roelf Steenhuis**, architect **Richard Lavington**, bouwer **Rein Willems** van het Bouwfonds en **Ted van Galen** stedenbouwkundige van de Gemeente Zaanstad
- Bezoekers:* 120
- Organisatie:* i.s.m. Kunsteiland

Het driedaagse programma KunstEiland werd geopend met een openbaar debat over de vormgevingsgeschiedenis van het Zaaneiland en de wijze waarop de bewoners en de ontwerpers dit na 15 jaar beleven. Veel bewoners hebben hun woningen aangepast aan hun eigen wensen: van confectie naar maatwerk. Niet alleen de woningen hebben veranderingen ondergaan, ook de openbare ruimte. In de centrale groene wig van het eilandplan zijn nieuwe inrichtingselementen toegevoegd. De terpen zijn opnieuw vormgegeven en er zijn andere typen bomen geplant.

Ter voorbereiding van de presentatie hebben alle inleiders een 3-tal vragen meegekregen: Wat waren de woonkwaliteiten van het Eiland, zoals het oorspronkelijk was ontworpen? Wat had je destijds verwacht en gehoopt? Wat vind je van het resultaat na 15 jaar? En, biedt het eiland inspirerende aanknopingspunten voor andere woningbouwplannen in Zaanstad als het ware een nieuw Zaans idioom?

Voorafgaand aan het debat heeft discussieleider Jacqueline van Sande een wandeling gemaakt over het Zaaneiland, dit deed zij samen met de sprekers Rudy Uytenhaak en Hans Staller en betrokkenen; Roelf Steenhuis, Richard Lavington, Rein Willems, Aad Roozendaal, Miranda Reitsma, Gerrit Teders, Ria Steenart en Ted van Galen. Er werd een bezoek gebracht aan enkele woningen en de publieke ruimte werd geanalyseerd. Het was volgens Jacqueline een "sentimental journey", met veel "wist je nog..." herinneringen. Zij stelde een jongen van acht de vraag waarom het hier zo fijn wonen was, waarop hij volwassen antwoordde: "Het is rustig en overall dichtbij". Het was

ook 'cool' om op een eiland te wonen, je kunt hier zwemmen, alleen nu niet vanwege de olie.

Dat het plezierig wonen is blijkt ook uit het aantal woningen dat hier te koop staat. Dit zijn er momenteel 12 en 2 te huur van de totaal 500 woningen, een mooie score ten tijde van economische crisis. Hoewel de woningen niet gebouwd zijn voor bedrijvigheid, heeft het Zaaneland het hoogste percentage ZZP'ers.

Hans Staller, eerste inleider, geeft in vogelvlucht het ontwikkelingsproces weer. Hij was als hoofd stadsontwikkeling betrokken bij het Zaanoevoerproject (1989), waar het Zaaneland onderdeel van was. In 1981 worden er plannen gemaakt voor de Den Uylbrug, ten zuiden van Zaandam. Dit zorgde voor een ontlasting van de gedempte Gracht. Op het Zaaneland was houthandel William Pont gevestigd. Bij sterke wind kon deze nieuwe brug echter niet open, waardoor de grote schepen de houthandel niet meer kon bereiken. Hierdoor moest het bedrijf worden verplaatst naar Terminal Zuiderhout. Ze lieten een verontreinigd gebied achter. Het Zaaneland is een buitendijks stuk land, dat vroeger verschillende sloten had, deze zijn geplempt met vervuilde grond. Het in 1989 verworven eiland, werd in 1990 door de projectontwikkelaar vanwege ernstige bodemverontreiniging afgestoten. De Gemeente heeft de grond toen teruggekocht en gesaneerd. In deze tijd was er genoeg ruimte om goede samenwerkingspartners te zoeken, dit resulteerde in 1992 in een samenwerking van Bouwfonds en Volker Stevin Ontwikkelingsmaatschappij (VSOM, nu Volker Wessels Vastgoed).

De tweede inleider, Peter de Ruyter toen werkzaam bij Alle Hosper, gaat verder in op het stedenbouwkundig ontwerp. Zij waren één van de drie stedenbouwkundigen bureaus die waren uitgenodigd voor een eerste schets. Als inspiratiebron gebruikten ze meerdere voorbeelden van eilanden in een rivier, zoals in de Seine in Parijs en in de Moldau in Praag. Als je op een eiland woont, woon je het liefst aan het water. Niet iedereen kon aan het water wonen, maar met zichtlijnen en de groene wig, was de relatie met het water overal voelbaar. Met het ruwe stedenbouwkundige plan is een workshop georganiseerd, onder leiding van Alle Hosper kwamen de architecten en de gemeente een week lang bij elkaar. Dit is een belangrijke stap geweest in het proces en de inspiratie van de woonmilieus. Waarbij het verandagevoel helder naar voren kwam. De hoofdpunten van het stedenbouwkundig plan was de groene wig, deze was oorspronkelijk ingericht met verschillende eilandjes populieren. Aan de noordkant werd een entreeplein gerealiseerd aan het water, hier werd de sociale woningbouw gerealiseerd. Ten slotte werden de twee gezichten van de Zaan benadrukt, de meanderende Zaan aan de westzijde en de strakke Zaan aan de oostzijde met een harde kade versterkt door een bomerij.

Rudy Uytenhaak is de derde inleider, architect van de pierwoningen en de kadewoningen, aan de meanderende kant van de Zaan. Bijzonder is de ligging, in d'estad met een verandagevoel. Er wordt van twee walletjes gegeten én de nabijheid van de stad én de rust van de natuur. Voor zijn opdracht voor woningen aan de oude Zaan was hij op zoek naar dorpstedelijk wonen, kleinschalig intiem, maar ook landschappelijk. Inspiratie vond Rudy Uytenhaak onder andere bij het project van Charles Moore, Sea Ranch. Een groot gebouw aan de kust in Californië, dat door verschillende daken en doorzichten een kleinschalige uitstraling heeft. In de Pierwoning resulteerde dat in één woning onder twee kappen, hierdoor ontstond een dorpsers silhouet. Door de woningen 45 graden te draaien had ook de hoekwoning zicht op de Zaan, daarnaast ontstond er extra ruimte in de hoek, voor eventueel een praktijkruimte.

Voor de kadewoningen aan oa. de Saltholm was zijn inspiratiebron de eerste drive-in woningen van Mart Stam en de Zaanse bouw. Deze bestond uit eenvoudige volumes waar de bijzonderheden vaak in wit en glanzend werden uitgevoerd. In de kadewoningen is dit terug te zien in de erker. In deze woningen stonden licht en ruimtelijkheid centraal. Rudy Uytenhaak is erg enthousiast over deze plek. Honderd projectjes aan de Zaanoever zijn volgens hem belangrijker dan 60.000 woningen in Almere.

Na de laatste inleider is het tijd voor het debat waar het gaat over wat er van de dromen terecht is gekomen? Er zijn veel bewoners in de zaal, dus graag hoort Jacqueline van de Sande hoe hun woonbeleving is.

Marlies Romeijnders en Anton Faas, bewoners hoekpierwoning, hadden ieder hun eigen zoektocht naar de ultieme woonbeleving. Daar waar Marlies, dochter van een schipper, direct haar plek gevonden had aan het water, duurde dit bij Anton wat langer. Het huis was volgens hem niet in balans, met behulp van een architect heeft hij zijn woonhuis verbouwd tot maatwerk.

Heleen van Houts, bewoner kadewoningen, heeft als journalist op verschillende plekken gewoond en voelde zich hier direct thuis. Speciaal vindt ze het uitzicht op de prachtige Hollandse luchten.

Lidy Bellaart vond het Zaaneiland al een droomplek toen ze hier kwam zwemmen in het zwembad in de Zaan op de zuidkop van het eiland. De ingang was gesitueerd naast de treurwilg, die er nog steeds staat. En waar ze nu in wooncomplex Sarema woont. Liefde voor het water is een terugkerend onderwerp. Louis Groen, bewoner kadewoning, vindt de Zaan op z'n mooist als er geen golven zijn, dan lijkt het net een spiegel. Licht en ruimte worden gewaardeerd. Ralf Bleeker, bewoner pierwoning, moest wel even wennen aan al dat licht in huis nadat hij verhuisde van een donkere bovenwoning in Amsterdam. Inmiddels geniet hij van het wonen in de stad met extra plek voor de kinderen. De groene wig wordt veelvuldig gebruikt door kinderen, maar ook voor buurtbarbecues en met Koninginnedag.

Richard Lavington, architect van de boulevardwoningen, is voor deze gelegenheid teruggekomen naar het Zaaneiland. Het was een bijzondere opdracht, een gewonnen prijsvraag als jong bureau. De woningen zijn een mix van de Engelse terraswoningen en de Nederlandse grachtenpanden. Het valt hem op dat de wijk volwassen is geworden, veel groener met hier en daar een dakopbouw.

De sociale woningbouwappartementen werden gesitueerd aan de kop van het Zaaneiland, met het idee dat er dan ook wel wat geld in het plein zou worden gestopt. Een beredenering die niet meer van deze tijd is. Wat vond de architect Roelf Steenhuis daarvan? Hij was eigenlijk wel vereerd. De grootste uitdaging was de schaal. Doordat de oorspronkelijke plannen voor hoogbouw verschaald waren naar laagbouw, werd dit gebouw meer een landmark. Het was zoeken naar een passende schaal. Op en rond het Zaaneiland overheersen de landschappelijke elementen, waar de gebouwen zich naar dragen.

Ook de ontwikkelaar zit in de zaal; Rein Willems van Bouwfonds was heel blij met een eiland, "water is een goed middel om woningbouwprojecten te laten slagen". De gemeente had in haar plan veel meer hoogbouw met 600-700 woningen. Dit hebben ze laten doorrekenen en toen bleek dat grondgebonden woningen in een ontspannen cultuur rendabeler zou zijn. Aan goede plannen gaat een goed proces aan vooraf. Alle Hosper

had een heldere visie en kon goed luisteren. Met de workshop heeft hij de plannen goed kunnen sturen. "Het eiland ziet er fantastisch uit en het voelt lekker!"

Rudy Uytenga vindt het een wijk met een unieke uitstraling en hoopt dat de bewoners en gemeente dit vasthouden. Het kunsteland is een leuk initiatief. Zowel het eigen nest van de woningen als de collectieve ruimte zijn goed ontworpen. Landelijk wonen met een stedelijke karakter.

Miranda Reitsma, voorzitter Kunsteland sluit het debat af en heeft voor de inleiders een bijpassend cadeau; een bloemenpakket, getiteld "sail away".